

บทที่ 3

บริบทของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนลาว

บริบทด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของประเทศ การที่จะวิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายทางด้านประชากรของไทยและลาวนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจ บริบทของประเทศเป็นลำดับแรก ในบทนี้จึงเป็นการสังเคราะห์สภาพการณ์ทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและประชากรของประเทศทั้งสอง ในช่วงก่อนจะมีการประกาศนโยบายประชากรอย่างเป็นทางการ ในกรณีของประเทศไทยจะเป็นช่วงตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2500 - 2513 ส่วนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะเป็นช่วงตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2529 - 2543

บริบทของประเทศไทย

ประเทศไทยมีเนื้อที่ 513, 115, 029 ตารางกิโลเมตร มีลักษณะโครงสร้างภูมิประเทศเป็นแบบเทือกเขาที่มีป่าไม้ปกคลุม โดยมีเทือกเขาหิมาลายาทางภาคเหนือและภาคตะวันตก มีที่ราบสูงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมีที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำเกษตรในภาคกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนภาคใต้เป็นคาบสมุทรที่ยื่นยาวลงไปจรดประเทศมาเลเซีย (สุรพล โพธิ์ศ, 2523 : 7) โดยไทยและลาวมีแม่น้ำโขงเป็นพรมแดนธรรมชาติกั้นกลาง ตั้งแต่แก่งผาไดจังหวัดเชียงรายเรื่อยมาจนถึงจังหวัดอุบลราชธานี และมีส่วนที่แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำภายในประเทศลาวเช่นในแขวงหลวงพระบาง แขวงไชยบุรี แขวงเวียงจันทน์ และแขวงจำปาศักดิ์ ซึ่งไทยได้อาศัยประโยชน์จากแม่น้ำสายนี้ คือได้ผันน้ำจากแม่น้ำโขงเข้ามาใช้ในการเพาะปลูกบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำชีและแม่น้ำมูล (พันเอกพยนต์ ทิมเจริญ, 2541 : 4 - 4)

บริบทการเมือง

แม้ว่าประเทศไทยจะได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2475 แต่ผู้นำของประเทศในช่วงก่อน ปี พ.ศ. 2513 ยังคงมาจากกลุ่มทหารหรือกลุ่มชนชั้นนำในสังคม การเข้าสู่อำนาจมักจะมาจากการปฏิวัติ รัฐประหารมากกว่าที่จะมาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยโดยประชาชน โครงสร้างอำนาจทาง

การเมืองยังคงเป็นแบบอำนาจนิยม ส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่เกิดขึ้น
เกิดจากกลุ่มคณะบุคคลในขณะที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดจิตสำนึกในบทบาท
และความสำคัญของการมีส่วนร่วมในด้านการเมืองการปกครอง

“...ตามที่ได้มีผู้วันเกรง เนื่องจากสถานการณ์ในไทยและประเทศใกล้เคียง ไม่อยู่
ในภาวะที่น่าไว้วางใจ ประเทศไทยอาจมีความต้องการใช้กำลังชายฉกรรจ์เป็นจำนวนมาก...”
(เอกสารรายงานการเพิ่มของประชากรการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม, 2505 : ไม่ปรากฏหน้า)
รัฐบาลในยุคนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเน้นการรวมศูนย์อำนาจ
เน้นความมั่นคงของชาติ เป็นหลักซึ่งส่งผลต่อแนวความคิดและแนวนโยบายในด้านประชากร
ด้วย ผลจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องการเป็นมหาอำนาจ น่าจะเป็น
ส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้นำทางการเมืองในยุคนั้นเชื่อว่า จำนวนประชากรที่มีมาก หมายถึงกำลังทหาร
ที่จะมีมากอันส่งผลต่ออำนาจและความมั่นคงของชาติ แนวนโยบายในทางประชากรจึงค่อนข้าง
ไปในทิศทางที่จะส่งเสริมการเพิ่มจำนวนของประชากร โดยการส่งเสริมให้มีบุตรเป็นจำนวนมาก
ดังเช่น มีการจัดประกวดแม่ลูกดก มีการสนับสนุนการสมรสหมู่ โดยรัฐจะจ่ายเงินให้คู่สมรส
80 บาท เป็นเงินก้นถุง นอกจากนั้น เด็กที่เกิดในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2486 รัฐจะเป็น
ผู้รับผิดชอบในเรื่องการศึกษา ค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น
(เล่ม พริ้งพวงแก้ว, 2533 : 7)

แม้ในช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2513 ซึ่งเป็นระยะเกือบ 3 ทศวรรษ ภายใต้ระบอบ
ประชาธิปไตย แต่โครงสร้างอำนาจทางการเมืองการปกครองของประเทศยังคงเป็นแบบอำนาจ
นิยม

ภายหลังจากการเลือกตั้งเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2500 จอมพล ป. ได้รับเลือกเป็น
นายกรัฐมนตรี ท่ามกลางกระแสการต่อต้านของนิสิตและประชาชนต่อการเลือกตั้งว่า
ไม่เป็นธรรม จนเป็นเหตุให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจใน 16
กันยายน พ.ศ. 2500 และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ ทำให้ จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ขึ้นเป็นนายก
แต่ปัญหาภายในบ้านเมืองก็ไม่ได้ดีขึ้น ทำให้ จอมพลสฤษดิ์ ทำการปฏิวัติอีกครั้ง เมื่อ 21 ตุลาคม
พ.ศ. 2501 พร้อมกับเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยให้เหตุผลของการปฏิวัติว่า “รัฐบาลทหารใน
วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 นั้น มิได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองบ้านเมืองใหม่
คงปล่อยดำเนินการไปตามแบบเดิม กล่าวคือ ยังคงมีรัฐสภา มีพรรคการเมือง ให้เสรีภาพ
หนังสือพิมพ์ ที่จะวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลได้อย่างเต็มที่และกว้างขวาง มีสหพันธ์
และสหบาลกรรมกร ที่ชอบหยุดงานและสไตรค์เมื่อไม่พอใจนาย เหล่านี้เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่รัฐบาล

ได้ได้พยายามรักษาสถานการณ์เป็นอย่างดีที่สุดแล้ว ก็ไม่อาจทำได้ ทั้งนี้เพราะกลไกต่าง ๆ ที่ไม่ดีนั่นเอง ที่ร้ายแรงที่สุดคือผู้แทนราษฎรแย่งกันเป็นรัฐมนตรีและข้าราชการเมือง โดยที่รัฐบาลไม่แต่งตั้งแล้วก็จะถอนตัวออกจากพรรคสนับสนุนรัฐบาล พวกกันไปตั้งพรรคฝ่ายค้านใหม่ อีก" (พันเอก อาจศึก ดวงสว่าง, 2507 : 65) ดังนั้นใน วันที่ 20 ตุลาคม 2501 คณะรัฐมนตรีของ จอมพลถนอมลาออก เพื่อเปิดทางให้ จอมพลสฤษดิ์ ก้าวสู่อำนาจภายใต้ระบอบปฏิวัติ ซึ่ง จอมพลสฤษดิ์ เห็นว่า กลไกรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยและระบอบรัฐสภาเป็นต้นเหตุแห่ง สถานการณ์วุ่นวาย จึงควรต้องใช้กลไกการปกครองประเทศที่เหมาะสมสอดคล้องกับ สถานการณ์ ดังนั้น จอมพลสฤษดิ์ ได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2475 ที่กำหนดให้มีสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร และประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองประเทศ ปี พ.ศ. 2501 แทน ยกเลิกและ ห้ามตั้งพรรคการเมือง กวาดล้างทำลายฝ่ายค้านทางการเมือง ซึ่งระบอบปฏิวัตินี้ได้ใช้สืบทอด ต่อมาอย่างสมัยจอมพลถนอมด้วยซึ่งเป็นเวลาถึง 10 ปี จนถึง ปี พ.ศ. 2511 ที่มีการประกาศ รัฐธรรมนูญใหม่ นอกจากนั้นได้จัดตั้งระบอบสฤษดิ์ที่มีความคิดรัฐนิยมเช่นเดียวกับ จอมพล ป. แต่เคารพเชิดชูพระมหากษัตริย์ว่าเป็นประมุขของชาติ ตามประกาศคณะปฏิวัติ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ที่ว่า "พระมหากษัตริย์กับชาติไทยจะแยกจากกันมิได้ ประวัติศาสตร์ของชาติไทยตั้งแต่ต้น จนบัดนี้ตั้งอยู่บนรากฐานสถาบันที่ว่า กษัตริย์ทรงเป็นสัญลักษณ์ของชาติและเป็นมิ่งขวัญของ ประชาชน คณะปฏิวัติจะรักษารากฐานแห่งสถาบันอันนี้ไว้โดยเต็มกำลังความสามารถและจะ กระทำทุกวิถีทางที่จะให้องค์พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะจะมีให้มีการ ละเมิดอย่างหนึ่งอย่างใดต่อพระองค์ ต่อพระบรมวงศานุวงศ์และต่อราชประเพณีที่ชาติไทยได้ เชิดชูยกย่องมาตลอดกาล" (ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ พีรศกย จันทวรินทร์, 2525 : 83) ดังนั้น รูปแบบการปกครองของจอมพลสฤษดิ์จะเน้นความเป็นไทยที่ตั้งโดย จอมพลสฤษดิ์ได้ใช้วิธีการ ฟ้อปกครองลูกที่เน้นการใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จ จะเห็นได้จากสุนทรพจน์ต่าง ๆ ของ จอมพลสฤษดิ์ที่มักจะกล่าวว่า "นายกรัฐมนตรีคือพ่อบ้านของครอบครัวใหญ่" (ทักษิณ เณลิมเตียรณ, 2526 : 249) โดยเลียนแบบมาจากคติความสัมพันธ์ฟ้อลูก ซึ่งเป็นการปกครองใน สมัยสุโขทัย ที่ฟ้อขุนรามคำแหงใช้ปกครองประชาชน โดยให้ภาพฟ้อขุนเป็นบิดาของประชาชน มีความเมตตากรุณาและเข้มแข็งเด็ดขาด ต้องเป็นฟ้อขุนที่ช่วยขจัดปัดเป่าปัญหาต่าง ๆ ให้ลูก ๆ ดังนั้นรัฐที่ปกครองในลักษณะของฟ้อที่มีต่อครอบครัว ซึ่งแนวคิดนี้ได้ถูกส่งต่อไปยังรัฐบาลของ จอมพลถนอม กิตติขจร ในยุคต่อไปด้วย (2507 - 2513) ในส่วนของสถานการณ์ทางการเมือง ของโลกนั้น หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้นำไปสู่ยุคสงครามเย็น ระบอบการเมืองการปกครองใน

โลกได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายหลัก คือ ฝ่ายโลกเสรีนิยม ซึ่งนำโดยสหรัฐอเมริกาและฝ่ายคอมมิวนิสต์ซึ่งนำโดยรัสเซีย

สงครามเย็นได้ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นกัน รัฐบาลไทยในขณะนั้นมีความกังวลภัยจากคอมมิวนิสต์ที่แทรกซึมเข้ามาในภูมิภาคและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศเพื่อนบ้านด้วยจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลทหารได้รับความชอบธรรมในการรวมศูนย์อำนาจ

นอกจากนั้นรัฐบาลยังได้ดำเนินภารกิจร่วมกับต่างชาติคือการพยายาม ขจัดภัยจากคอมมิวนิสต์ให้สิ้น จากภารกิจนี้เองทำให้ไทยใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐอเมริกาและนำไปสู่ภารกิจการพัฒนาประเทศในเวลาต่อมาซึ่งเป็นการพัฒนาประเทศตามแนวความทันสมัยแบบตะวันตก ในสมัยจอมพลสฤษดิ์และจอมพลถนอม ได้รับความช่วยเหลือด้านเงินทุนและเทคโนโลยีจากสหรัฐอเมริกาในการจัดทำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยธนาคารโลกให้การสนับสนุนและสภาพนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ถูกจัดตั้งขึ้นโดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ซึ่งแผนการพัฒนาแห่งชาติฉบับแรก พ.ศ. 2504 - 2509 นี้ได้มีเป้าหมายคือพยายามยกมาตรฐานการครองชีพ สร้างชนชั้นกลาง เน้นความกินดีอยู่ดีของประชาชนมาก่อน โดยคาดหวังว่าเศรษฐกิจที่ดีจะช่วยยกระดับการศึกษาของประชาชน อันจะเป็นรากฐานของรัฐธรรมาภิบาล ซึ่งอยู่ในระหว่างการร่างสมัยจอมพลสฤษดิ์ แผนพัฒนาแห่งชาตินี้เป็นรากฐานของแผนพัฒนาฉบับอื่น ๆ และได้ถูกใช้ต่อเนื่องมาตลอด (เฉลิมเกียรติ ผิวนวล, 2535 : 51)

บริบททางเศรษฐกิจ

บริบททางเศรษฐกิจ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายประชากรของประเทศ เศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ.2500 - 2513 ยังคงเป็นเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์ซึ่งทำรายได้หลักให้กับประเทศในฐานะสินค้าส่งออก ได้แก่ ข้าว ไม้สัก ยางพารา และดีบุก (Akrasane, 1980) ประชาชนส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 74 ทำงานในภาคเกษตรกรรม ผลผลิตทางด้านอุตสาหกรรมในช่วงนี้ยังอยู่ในระดับต่ำ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2503)

รายได้เฉลี่ยของประชากรไทยในช่วงนั้นยังคงอยู่ในระดับต่ำ รายได้เฉลี่ยต่อหัวมีเพียงปีละ 1,839 บาท หรือประมาณ 90 เหรียญดอลลาร์สหรัฐในปี 2504 ซึ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของประชากรยุโรปตะวันตกในขณะเดียวกันเกือบ 10 เท่า และต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของ

ประชากรในสหรัฐอเมริกา ประมาณ 26 เท่า (คณะกรรมการวิจัยสาขาเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2505) อย่างไรก็ตาม รัฐบาลในขณะนั้น ภายใต้การนำของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีนโยบายเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา โดยผู้นำในขณะนั้น เชื่อว่าประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าไปได้ยากหากเศรษฐกิจของประเทศยังไม่พัฒนา ในช่วงนี้เริ่มมีการส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า ตลอดจนมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศขึ้น เริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2504 ซึ่งสาเหตุที่มีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2504 - 2506 นี้ เนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร ทำให้วิธีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเดิม ไม่เพียงพอต่อการเติบโตของประชากร จึงต้องมีการปรับปรุงวิธีการทางเศรษฐกิจเสียใหม่ โดยมุ่งเน้นไปในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พัฒนาทางเกษตรกรรม รวมทั้งปรับปรุงการคมนาคมขนส่ง และส่งเสริมการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งจะทำให้กิจการด้านการพลังงานและสาธารณูปโภคอื่น ๆ ขยายตัวออกไปได้ ในด้านการพาณิชย์จะมุ่งเน้นที่ขยายมูลค่าสินค้าการส่งออกให้สูงตามการขยายตัวของการผลิต นอกเหนือจากการพัฒนาเศรษฐกิจแล้วยังเน้นการพัฒนาการศึกษาควบคู่กันไปด้วย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2503)

บริบททางสังคม

การศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญและสะท้อนถึงสภาพสังคม ประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายการศึกษาภาคบังคับในปี พ.ศ. 2464 และเป็นกฎหมายบังคับแบบลักษณะผ่อนปรนซึ่งจะมีผลบังคับใช้เด็ดขาดใน ปี พ.ศ. 2523 พื้นฐานการศึกษาภาคบังคับกำหนดไว้แค่ 4 ปี เรียกว่าระดับประถมต้น ทำให้ประชากรไทยร้อยละ 59 สำเร็จการศึกษาเพียงแค่ระดับประถมต้น 4 ปี และร้อยละ 21 สำเร็จการศึกษาเกิน 4 ปี โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยในชนบท (จอห์น โนเดล, อภิชาติ จำรัสฤทธิ์วงศ์ และ นิพนธ์ เทพวัลย์, 2530 : 38) จากสำมะโนประชากร ปี พ.ศ. 2503 พบว่า ร้อยละ 70.3 ของประชากรอ่านออกเขียนได้ จากประชากรทั้งหมด 26.2 ล้านคน มีผู้รู้หนังสือ 18.6 ล้านคน และในจำนวนนั้นมีเพียง 205,137 คน ที่ได้รับการศึกษาเกินกว่าระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และในระดับอุดมศึกษามีเพียง 95,137 คน และร้อยละ 4 ของสตรีในช่วงอายุเจริญพันธุ์ 20 - 44 ปีมีการศึกษาเกินกว่า 4 ปี อัตราดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 8 ใน ปี พ.ศ. 2513 (วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, 2514 : 11 - 12)

แต่ต่อมาได้มีการปฏิรูปการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2513 - 2522 มีการขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 6 ปี ยกเลิกการแบ่งแยกระดับการศึกษาเป็นประถมต้นประถมปลาย ทำให้

สัดส่วนการรู้หนังสือเพิ่มมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนการได้รับการศึกษาระหว่างชายหญิง พบว่า ชายได้รับการศึกษาสูงกว่าหญิงอย่างชัดเจนคือสูงกว่าหญิง 2 เท่า เหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งคือ ในอดีตคนสอนหนังสือคือพระสงฆ์ซึ่งมีข้อห้ามทางวินัยอย่างเคร่งครัดว่า ห้ามใกล้ชิดกับผู้หญิง ทำให้เด็กชายมีโอกาสได้เรียนสูงกว่าเด็กหญิง (Hanks and Hanks, 1963 อ้างใน โนเดล และคณะ, 2530 : 38) อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างในระดับการศึกษาระหว่างเพศ ก็ค่อย ๆ ลดลงในเวลาต่อมา

บริบททางด้านประชากร

ประชากรไทยตั้งแต่ในช่วง ปี พ.ศ. 2490 มีจำนวนทั้งสิ้น 17,422 ล้านคน มีอัตราเพิ่มของประชากร คือ ร้อยละ 2.42 และค่อยๆเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 3.2 ใน ปี พ.ศ. 2503 ซึ่งเป็นอัตราเพิ่มสูงที่สุดในโลก ในช่วงเวลานี้ (พ.ศ. 2490 - 2503) เป็นช่วงเวลาที่มียัตราเกิดสูง คือ มีอัตราเกิดอยู่ในระหว่าง 35 - 37 ต่อประชากร 1,000 คน และได้ลดลงเป็น 23 ต่อประชากร 1,000 คน ในปี หลังจากนั้นก็เพิ่มขึ้นอีกครั้งเป็น 33 ต่อประชากร 1,000 ใน ปี พ.ศ. 2507 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2516)

ในด้านการตายพบว่าการลดลงสม่ำเสมอของอัตราตาย (Crude Death Rate) ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทว่ามีอัตราการตายของทารกยังคงอยู่ในระดับค่อนข้างสูงคือ 84 ต่อการเกิดมีชีพ 1000 คน (Thailand, National Statistical Office, 1978) และยังพบว่ามีความแตกต่างกันมากระหว่างเมืองและชนบทด้วย คือทารกในชนบทมีโอกาสจะตายก่อนอายุครบ 1 ปี สูงกว่าทารกในเมือง ซึ่งสาเหตุการตายอันดับหนึ่งมาจากการโรคติดเชื้อ เช่น อหิวาต์ กาฬโรค และไข้จับสั่น เป็นต้น (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2529 : 49) เนื่องจากการขาดการกระจายบริการด้านสาธารณสุขยังไม่ทั่วถึง โดยในเมืองนั้นมีบริการสุขภาพทั้งของรัฐและเอกชนให้เลือกใช้ค่อนข้างมาก ในขณะที่ชนบทต้องพึ่งพิงบริการของรัฐเพียงอย่างเดียวนั่นก็คือบริการของกระทรวงสาธารณสุขทั้งในเขต จังหวัด อำเภอ ตำบล ซึ่งมีสถานบริการอยู่จำกัดและกว่าจะได้รับการปรับปรุงให้มีจำนวนมากเพียงพอก็เริ่มใน ปี พ.ศ. 2541 - 2522 ซึ่งทำให้ภาวะการตายค่อย ๆ ลดลงที่สุดในที่สุด (Chayovan et al, 1984)

ด้านของอัตราเจริญพันธุ์รวมยอดในปีระหว่าง พ.ศ. 2503 - 2507 พบว่าสตรีคนหนึ่งโดยเฉลี่ยจะมีบุตรโดยประมาณ 6.3 ตลอดวัยเจริญพันธุ์ และค่อย ๆ ลดลงเหลือ 6.1 ในช่วงปี พ.ศ. 2512 - 2513 และลดลงมาอย่างต่อเนื่องหลังจากที่มีการประกาศนโยบายประชากรอย่างเป็นทางการ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2521)

โดยโครงสร้างทางอายุของประชากรไทย ส่วนมากเป็นประชากรเยาว์วัย และมีการเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วทั้งสัดส่วนและจำนวนประชากรในวัยเด็ก ในขณะที่ประชากรสูงอายุมีสัดส่วนและจำนวนน้อย

บริบทของประเทศลาว

ลาวเป็นประเทศหนึ่งที่ตั้งอยู่ในคาบสมุทรอินโดจีน ซึ่งรายล้อมไปด้วยประเทศไทย พม่า และเวียดนาม ลาวเคยตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสใน ปี พ.ศ. 2436 และระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ถูกปกครองโดยญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา หลังการต่อสู้อันยาวนาน ลาวได้รับเอกราชใน ปี พ.ศ. 2518 และได้เปลี่ยนชื่อเป็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

ลาวเป็นประเทศเล็ก ๆ ที่ประกอบไปด้วยภูเขา ป่าไม้และเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล โดยมีพรมแดนทางทิศตะวันตกติดกับประเทศไทย ทิศตะวันออกติดประเทศเวียดนาม ทิศใต้ติดกัมพูชา ทิศเหนือติดพม่าและจีน รวมพื้นที่ประเทศทั้งหมด 236,800 ตารางกิโลเมตร ลาวมีทั้งหมด 17 แขวง และ 1 แขวงพิเศษ มีเวียงจันทน์เป็นเมืองหลวง

เนื่องจากลาวไม่ได้ติดกับทะเล ดังนั้นแม่น้ำจึงเป็นเส้นทางที่ใช้ในการติดต่อกับภายนอกที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่น้ำโขง นอกจากนั้นลาวยังใช้แม่น้ำภายในประเทศอีกหลายสายเป็นเส้นทางคมนาคมและใช้ในการอุปโภคอีกด้วย ทำให้ลาวมีศักยภาพในเรื่องพลังงานน้ำซึ่งใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าส่งไปยังประเทศเพื่อนบ้าน อันเป็นรายได้หลักด้านหนึ่งของประเทศ

บริบททางการเมืองการปกครอง

ในส่วนของการปกครอง ลาวได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากเสรีประชาธิปไตยภายใต้ระบอบกษัตริย์มาสู่ระบบสังคมนิยมในปลาย ปี พ.ศ. 2518 ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ลาว หรือพรรคประชาชนปฏิวัติลาว โดยมีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นผู้นำ ภายหลังได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้นาย โกลสอน พมวิหาร ได้เป็นนายกรัฐมนตรีและเลขาธิการใหญ่พรรค และแต่งตั้งเจ้าสุภานุวงศ์เป็นประธานประเทศ ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดทางพิธีการ จนกระทั่งนายโกลสอน พมวิหารได้เป็นประธานประเทศในปี พ.ศ. 2534 จึงได้มีการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญใหม่ให้ตำแหน่งประธานประเทศมีอำนาจสูงสุด

โครงสร้างการปกครองของ สปป.ลาว ก็เช่นเดียวกับประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ คือ ประกอบด้วยพรรค รัฐบาล และสภา โดยมีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง โดยมีหน้าที่เป็นผู้กำหนดนโยบายการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และต่างประเทศ โดยมีคณะรัฐบาลเป็นผู้ปฏิบัติการในขณะที่สภาประชาชนสูงสุดทำหน้าที่ด้านพิธีการ โดยทำหน้าที่แต่งตั้งเจ้าหน้าที่และรับรองกฎหมายต่าง ๆ ที่เสนอโดยรัฐบาลและตามมติของที่ประชุมพรรค (สุรชัย ศิริไกร, 2541 : 432)

บริบททางเศรษฐกิจ

มากกว่าร้อยละ 80 ของประชากรลาว อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท ดังนั้นลาวจึงมีลักษณะสังคมชนบทและมากกว่าร้อยละ 90 ของประชากรจะผูกพันอยู่กับกิจกรรมการเกษตรซึ่งมีผลผลิตที่ต่ำ ภาคการเกษตรจึงเป็นภาคการผลิตที่สำคัญที่สุดในระบบเศรษฐกิจ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ข้าวเหนียว ซึ่งให้ราคาต่ำ ดังนั้นมากกว่าร้อยละ 87 ของผู้ยากไร้จึงเป็นชาวนา ดังนั้นรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร ในปี พ.ศ. 2538 ของลาวมีประมาณ 350 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์ความยากจนในลาวมีสูงและกระจายไปทั่วประเทศ (UNFPA, 1996)

ในส่วนของเศรษฐกิจลาว ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา สปป.ลาวได้จัดระเบียบการปกครองและวิธีการบริหารประเทศแบบสังคมนิยม รวมทั้งเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจเป็นแบบสังคมนิยมด้วย โดยการยึดอุตสาหกรรมและการบริการต่างๆ ให้เป็นของรัฐ จัดตั้งระบบสหกรณ์แก่ชาวนา แต่ปัญหาจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและการขาดประสิทธิภาพในการดำเนินการ ทำให้ระบบสหกรณ์และระบบนารวมล้มเหลวในเวลาต่อมา

ดังนั้นในปี พ.ศ. 2529 รัฐบาลจึงได้นำนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจของโซเวียตและเวียดนามมาใช้ จึงทำให้ลาวได้มีนโยบาย จินตนาการใหม่ หรือกลไกเศรษฐกิจใหม่ (New Economic Mechanism) ตามนโยบายปาร์ตทรอยก้าและกลาสโนส (Perestroika and Gransnost) ของรัสเซีย (สุรชัย ศิริไกร, 2542 : 197) โดยนโยบายนี้มีหลักการสำคัญ คือ คลายอำนาจการควบคุมของรัฐ มีการปล่อยเสรีทางการตลาด ซึ่งประกอบไปด้วย การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การเปิดเสรีทางการเงินและราคา การพัฒนาด้านสินเชื่อและภาษี ซึ่งหลังจากเริ่มปฏิบัติตามนโยบายจินตนาการใหม่นี้ พบว่าอัตราเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นร้อยละ 4 ในปี พ.ศ. 2534 และร้อยละ 7 ในปี พ.ศ. 2535 และร้อยละ 8.1 ในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งผลของการเติบโตนี้ลดอัตราเงินเฟ้อได้ถึงร้อยละ 60 รวมถึงทำให้ค่าเงินกีบมีเสถียรภาพการเงินมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจนี้ส่งผลให้มีการเข้าสู่การผลิตภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างมากหลังจากการเปิดสะพานข้ามแม่น้ำโขงไทย - ลาว (UNFPA, 1996)

บริบททางด้านประชากร

ในส่วนของโครงสร้างประชากร ลาวเป็นประเทศเล็ก ๆ ที่มีประชากรหลากหลายชนเผ่า จากข้อมูลสำมะโนประชากร ปี พ.ศ. 2538 ลาวมีประชากร 4.581 ล้านคน มีอัตราเจริญพันธุ์ 5.6 อัตราเพิ่มประชากรเป็น 2.5 มีอัตราการตายของมารดาสูงถึง 605 ต่อ 100,000 คน และอัตราการตายทารกสูงถึง 104 ต่อ 1,000 คน นอกจากนั้นเกินครึ่งของประชากรลาวมีอายุต่ำกว่า 15 ปี (ศูนย์สถิติแห่งชาติลาว, 2540)

ประเทศลาวนั้นประกอบไปด้วยหลายชนเผ่า ตามสถิติการจำแนกของสถาบันเผ่าพันธุ์วิทยา ปี ค.ศ. 2528 จะพบว่ามีทั้งหมด 47 เผ่า และอาศัยอยู่กระจัดกระจายตามที่ราบและที่สูงทั่วไปภายในประเทศ โดยก่อนที่ลาวจะเข้าสู่ระบบรัฐสมัยใหม่ ลาวได้แบ่งคนออกเป็นเพียง 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ พวกที่อยู่ในที่ราบเรียกว่า ลาว และพวกที่อาศัยอยู่ในที่สูงเรียกว่า ข่า ซึ่งในกลุ่มลาวนั้นรวมกลุ่มที่พูดภาษาไทยด้วย แต่พอมาสัมผัสอาณานิคมฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้แบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่เป็น 3 กลุ่ม คือ ลาวลุ่ม ลาวเทิง และ ลาวสูง โดยอาศัยลักษณะปัจจัยการตั้งถิ่นฐานตามภูมิศาสตร์เป็นหลัก ลาวลุ่มก็คือกลุ่มชาวไท - ลาว ที่อาศัยอยู่ในที่ราบ ลาวเทิงได้แก่พวก ข่า ที่อาศัยอยู่ในที่ดอน ส่วนลาวสูง ได้แก่ พวกม้ง - เย้า ซึ่งอาศัยอยู่บนภูเขา

หลังจากที่ลาวมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองหลังการปฏิวัติ ปี พ.ศ. 2518 ท่านโกสุม พมวิหาร ได้มีการแบ่งชนชาติเหล่านี้เสียใหม่ตามหลักความเท่าเทียมกัน โดยเรียกกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ว่าเป็น เผ่า แทนคำว่าลาวลุ่ม ลาวเทิง ลาวสูง แม้ประเทศลาวจะประกอบไปด้วยชนหลายเผ่าแต่ก็อยู่อย่างสามัคคีกลมเกลียวกันเป็นอย่างดี เพราะพวกเขาต่างได้เคยร่วมมือร่วมใจกันต่อสู้ปกป้องรักษาเอกราชของประเทศลาวจนเป็นผลให้รวมกันเป็นชาติได้อย่างในปัจจุบัน (สมศักดิ์ เกียวกิ่งแก้ว, 2535) ซึ่งประเทศลาวนอกจากจะมีหลายเผ่าพันธุ์แล้วยังประกอบไปด้วยหลายภาษาอีกด้วย โดยในการแบ่งกลุ่มภาษาของลาวนั้นแบ่งได้เป็น 6 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

1. กลุ่มภาษาลาว - ไท ได้แก่ ลาวและกลุ่มคนไทต่าง ๆ
2. กลุ่มภาษามอญ - เขมร ได้แก่ ข่า ละเมต บิด ผ้อง เป็นต้น
3. กลุ่มภาษาม้ง - เย้า ได้แก่ ม้งและเย้า
4. กลุ่มภาษาทิเบต - พม่า ได้แก่ อีเก้อ กุย มูเซอ ผู้น้อย

5. กลุ่มภาษาเวียดนาม - เมือง ได้แก่ ตุ่ม มอญ ง่วน กรี

6. กลุ่มภาษาหนาน (ฮ่อ) ได้แก่ ฮั่น (คนจีน)

ในเผ่าต่าง ๆ นั้น กลุ่มที่พูดภาษาลาว - ไท เป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด รองลงมา คือ กลุ่มภาษามอญ - เขมร ในบรรดากลุ่มภาษาลาว - ไท ได้แก่ กลุ่มลาว ภูไท ไทลื้อ ยวม ยั้ง และแสก โดยในกลุ่มภาษาลาว - ไท นี้ กลุ่มลาวมีจำนวนมากเป็นอันดับหนึ่งรองลงมาคือกลุ่ม ภูไทและไทลื้อ

บริบททางสังคม

ด้านการศึกษา พบว่า ลาวมีอัตราและคุณภาพการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำ จากการ ศึกษา ของ LECS (Lao expenditure and consumption survey) และ LSIS (Lao social indicator survey) ในปี 2535-2536 พบว่าการลงทุนในระบบการศึกษาของลาวอยู่ในระดับต่ำ โดยโรงเรียนประถมที่มีอยู่ทั่วประเทศมีเด็กร้อยละ 60 เท่านั้นที่สามารถมีหนังสือและอุปกรณ์ การเรียนที่ครบถ้วน และร้อยละ 30 ที่จะเรียนสำเร็จตามหลักสูตร ดังนั้นอัตราการสำเร็จ การศึกษาระดับประถมจึงมีเพียง ร้อยละ 60 - 70 ของเด็กที่เข้าเรียน และเป็นชายมากกว่าหญิง ยิ่งไปกว่านั้น เด็กที่ได้รับการศึกษาสูงมักจะเป็นเด็กลาวลุ่ม ส่วนลาวเทิงและลาวสูงนั้นมีโอกาส แค่ ร้อยละ 5 ในการที่จะได้เรียนในโรงเรียนมัธยม (UNFPA, 1996 : 1) ซึ่งอัตราการรู้หนังสือนี้จะ ต่ำลงไปอีกในเขตพื้นที่ชนบทและจำนวนเด็กที่จะเรียนต่อในระดับมัธยมก็จะยิ่งต่ำ เนื่องจากเด็ก หยุดเรียนกลางคัน (UNFPA, 1998)

ผลจากการสำรวจสำมะโนประชากรครั้งแรกที่รัฐบาลลาวได้ร่วมมือกับ UNFPA ใน ปี 2528 พบว่ามีอัตราการตายของแม่และเด็กที่สูงมาก ซึ่งสาเหตุการตายของแม่และเด็กเกิดจาก ปัจจัย 4 ประการ (A.E. and Benoit, 1994 : 10) คือ

ก) ปัจจัยจากมารดาเอง ได้แก่

- อายุแรกสมรสและการมีลูกเมื่ออายุน้อย

สตรีมากกว่าลาว 1 ใน 3 ของจำนวนสตรีทั้งหมดจะมีบุตรคนแรกก่อนอายุ 20 ปี และสตรีอายุ 15 - 19 ปี ร้อยละ 14 จะมีบุตรแล้วอย่างน้อย 1 คน การที่มีบุตรอายุน้อยและ ประกอบกับการที่มีบริการด้านอนามัยเจริญพันธุ์ที่ต่ำ ทำให้สตรีและบุตรเสี่ยงที่จะเจ็บป่วยหรือ ตายได้

- ระยะห่างของการมีบุตร

จากการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์และลูกห่างในลาว (FBSS) ปี 2538 พบว่าสตรีลาวโดยทั่วไป มีอัตราเจริญพันธุ์สูงถึง 6.8 คือ แม่ 1 คน จะมีบุตรโดยเฉลี่ย 6 - 7 คน (UNFPA, 2001 : 11) สาเหตุเนื่องมาจากสตรีลาวนิยมที่จะมีครอบครัวใหญ่ ต้องการมีบุตรจำนวนมากเพื่อใช้เป็นแรงงานในครอบครัวและทดแทนการตายของบุตรคนอื่น ๆ ทำให้ระยะห่างของการมีบุตรจึงค่อนข้างถี่ คือ ประมาณ 1 ปี โดยเฉพาะในชนกลุ่มน้อย ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของแม่และเด็ก (สัมภาษณ์พระ แขวงเชียงขวาง สปป.ลาว, 24/8/2001)

- สุขภาพของมารดาเอง

สืบเนื่องจากการมีบุตรมาก ทำให้สุขภาพมารดาอ่อนแอ เนื่องจากไม่มีเวลาดูแลรักษาสุขภาพของตัวเอง เพราะสตรีลาวนอกจากจะมีหน้าที่เลี้ยงดูบุตรยังต้องรับผิดชอบงานบ้านอื่น ๆ อีกด้วย โดยเฉพาะสตรีในชนกลุ่มน้อยที่นอกจากจะต้องดูแลบ้านยังต้องทำงานในภาคเกษตรอีกด้วยนอกจากนั้นยังไม่สามารถดูแลบุตรได้เต็มที่ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการตายในแม่และเด็กได้ (สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ศูนย์สถิติแห่งชาติ, 28/11/2000)

ข) ปัจจัยสิ่งแวดล้อม ได้แก่

- น้ำ,อากาศ,ที่ตั้ง ,เชื้อโรคทั่วไป

ลาวได้ชื่อว่า เป็นประเทศที่มีโรคติดต่อต่างๆ ที่สำคัญมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก เนื่องจากการขาดการจัดการทางสาธารณสุขที่ดี โดยเชื้อโรคส่วนใหญ่มักอยู่ในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เช่น ในน้ำได้แก่ เชื้อบิด เชื้ออหิวาต์ และในอากาศ เช่น หัด เป็นต้น นอกจากนั้น ลาวยังได้ชื่อว่าเป็นแหล่งแพร่ระบาดของเชื้อมาเลเรียมากที่สุดแห่งหนึ่งในโลก (UNFPA, 1996)

- โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และวัณโรคและสุขอนามัย

การขาดความรู้ในด้านอนามัยเจริญพันธุ์และการขาดแคลนบริการด้านสาธารณสุขแก่ประชาชนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อัตราตายแม่และเด็กในลาวสูง นอกจากนี้ค่านิยมของผู้ชายที่นิยมมีคู่นอนหลายคน เป็นสาเหตุหนึ่งให้มีการแพร่ระบาดของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากขึ้น

ค) อาหาร ได้แก่

- การให้นมบุตร

จากความต้องการที่มีบุตรหลายคน ทำให้สตรีลาวจึงมีระยะการมีบุตรที่ดี ทำให้ระยะเวลาการให้นมบุตรของบุตรต่อคนต้องต่ำจากรายงานของ UNFPA ปี 1996 พบว่า อัตราเฉลี่ยของการให้นมบุตรของสตรีลาวร้อยละ 95 มีแค่ 17.2 เดือน ซึ่งการให้นมที่น้อยและขาดการดูแลที่ดีในสุขภาพแม่และเด็ก เป็นสาเหตุหนึ่งในการตายของแม่และเด็ก

- การขาดสารอาหาร

เป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งในการตายของแม่และเด็ก จากรายงานของ UNFPA, 2001 พบว่าสาเหตุการตายในแม่และเด็กสาเหตุหนึ่ง มาจากการขาดสารอาหารระหว่างตั้งครรภ์ เนื่องจากประชากรมีระดับการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำทำให้ขาดความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพแม่และเด็ก (UNFPA, 2001:6)

ง) สภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่

- รายได้ครอบครัวต่ำ

จากข้อมูลของ UN พบว่า ปี พ.ศ. 2538 ประชากรลาวมีรายได้ประชาชาติต่อหัว (GDP) เพียง 350 เหรียญสหรัฐ ซึ่งถือว่าเป็นรายได้ที่ต่ำมาก เนื่องจากร้อยละ 80 ของประชากรอาศัยอยู่ในชนบทและมีฐานะค่อนข้างยากจน ทำให้ยากต่อการเข้าถึงบริการสาธารณสุขต่าง ๆ

- การเข้าถึงบริการสาธารณสุขและความทันสมัยของโรงพยาบาล

เนื่องจากลาวยังจำกัดด้วยสาธารณูปโภค ค่อนข้างลำบากในการเดินทาง ทำให้ยากต่อการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ที่มีค่อนข้างน้อยแห่งและขาดแคลนแพทย์ บุคลากรสาธารณสุข รวมถึงความทันสมัยของอุปกรณ์การแพทย์ ทำให้บริการด้านการสาธารณสุขในลาวยังไม่ได้ดีเท่าที่ควร

โดยสรุปแนวโน้มทางประชากรของไทยและลาวช่วงประกาศนโยบายประชากรมีความคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในด้านโครงสร้างทางอายุประชากรของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2513 ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับลาวในช่วง ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะประชากรไทย ปี พ.ศ. 2513 ที่มีความใกล้เคียงกับสามะโนประชากรลาว ปี พ.ศ. 2538 ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของอัตราการเพิ่มของประชากร หรืออัตราตายในแม่และเด็กที่มีจำนวนใกล้เคียงกันเป็นอย่างมาก

ตารางที่ 2 ลักษณะทางประชากรของไทยใน ปี พ.ศ. 2513 และลาวใน ปี พ.ศ. 2538

	ไทย ปี พ.ศ.2513 ¹	ลาว ปี พ.ศ.2538 ²
จำนวนประชากร	34.397 ล้านคน	4.581 ล้านคน
อัตราเกิด	45-50/1000 คน	43/1000 คน
อัตราตาย	10/1000	15/1000
อัตราเพิ่มของประชากร	2.7	2.8
อัตราตายของเด็ก	84/1000 คน	104/1000 คน
อัตราตายของมารดา	ร้อยละ 11.4	ร้อยละ 15
อัตราเจริญพันธุ์	6.1	5.6
จำนวนบุตรเกิดรอด	6.9	6.8
อายุขัยเฉลี่ย	50 ปี	65 ปี
ระยะห่างการตั้งครรภ์	31 เดือน	17.2 เดือน ³

- ที่มา :
1. Chayovan Nappapom, Peerasit Kamnuansilpa and John Knodel., 1988
ศูนย์สถิติแห่งชาติ, 1997
 2. UNFPA, 1996

นอกเหนือจากโครงสร้างประชากรที่คล้ายคลึงกันแล้ว พบว่าลักษณะการเมืองและเศรษฐกิจของไทยระหว่างช่วง ปี พ.ศ. 2500 - 2513 มีลักษณะคล้ายคลึงกับลาวในช่วง ปี พ.ศ. 2529 จนถึงปัจจุบันด้วย แม้ว่าในหลักการของระบอบการปกครองจะแตกต่างกัน คือไทยเป็นประชาธิปไตยและลาวเป็นสังคมนิยม ทว่าในทางปฏิบัติกลับมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เนื่องมาจากการเมืองไทยสมัย ปี พ.ศ. 2500 - 2513 เป็นลักษณะการเมืองแบบทหาร ที่มีการปฏิวัติรัฐประหารมาเป็นลำดับ "...กฎหมายรัฐธรรมนูญก็ยังถูกจำกัดภายใต้กรอบเงื่อนไขของคณะปฏิวัติ ที่มุ่งเน้นว่าระบบราชการและรัฐบาลนั้นสำคัญกว่ารัฐสภา การวางแผนและการตัดสินใจต่าง ๆ ควรมาจากรัฐและไม่ควรจะต้องชักฟอกโครงการของรัฐ..." (ทักษิณ เณลิมเดียรณ, 2529) และจากบทความของสถานีวิทยุศูนย์สอง เมื่อ 8 ม.ค.2510 ได้กล่าวถึงฐานะบทบาทของคณะปฏิวัติไว้ว่า "...คณะปฏิวัตินั้น โดยเนื้อแท้แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับสภาร่างรัฐธรรมนูญและรัฐบาล เพราะคณะปฏิวัติไม่ใช่สถาบันฝ่ายรัฐ แต่เป็นสถาบันฝ่ายพรรค (Party) การที่คณะปฏิวัติทำหน้าที่กลไกรัฐเสียเองในระยะสั้น ๆ เมื่อปฏิวัติใหม่ ๆ นั้นเป็นกรณีพิเศษ พอจัดตั้งรัฐบาลแล้ว

คณะปฏิวัติก็ทำหน้าที่สถาบันพรรคอย่างเดียว ไม่ทำสถาบันรัฐอีกต่อไป... “ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีอำนาจสูงสุดและเบ็ดเสร็จของคณะปฏิวัติ อันเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของระบอบการปกครองแบบสังคมนิยม นอกจากนี้ยังมีการแยกแยะระหว่างหัวหน้าหรือสมาชิกคณะปฏิวัติในฐานะบุคคลเอกชนและฐานะพรรคการเมืองด้วย ซึ่งการแบ่งแยกนี้มาชัดเจนขึ้นในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งหมายถึงว่าระบบรัฐบาล จอมพล สฤษดิ์ นี้ได้จัดตั้งระบบอำนาจคู่ขึ้น โดยมีคณะปฏิวัติทำหน้าที่ในฐานะพรรคที่ควบคุมองค์กรรัฐมนตรีและสภารัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นสภานิติบัญญัติ ทำให้ระบอบปฏิวัตินี้มีลักษณะเหมือนกับระบอบสังคมนิยมแบบพรรคเดียว ซึ่งมีการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขนานควบคู่กันไปกับองค์กรรัฐทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ ที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์ของ 3 องค์กร แม้ว่าของไทยจะมีการแยกอำนาจนิติบัญญัติออกจากอำนาจบริหาร แต่ในความเป็นจริงพบว่า ตัวบุคคลของคณะปฏิวัติกับคณะรัฐบาลเป็นกลุ่มเดียวกัน เพราะฉะนั้นการที่จะไม่มีการก้าวก้าวแทรกแซงอำนาจจากฝ่ายรัฐบาลนั้น ย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้นบทบาทของรัฐบาลจึงคล้ายคลึงกับ “พรรค” ในระบบสังคมนิยมที่รวมศูนย์อำนาจไว้อย่างเด็ดขาดและเบ็ดเสร็จ (เสน่ห์ จามริก, 2540:268)

ในแง่ของเศรษฐกิจสังคมนั้น ก็มีความใกล้เคียงกันมากกับลาว จะเห็นได้จากระดับ GNP ของไทยและลาวอยู่ในระดับต่ำคือ ไม่เกิน 400 เหรียญสหรัฐ เนื่องจากตอนนั้นไทยอยู่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพเศรษฐกิจยังคงพึ่งพิงการเกษตรอยู่มาก แม้ต่อมาจะมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ทำให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรมและบริการขยายตัวมากขึ้น แต่ก็เป็นการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับลาว เมื่อลาวเริ่มนโยบายจินตนาการใหม่

เช่นเดียวกันในด้านการศึกษาและในด้านสุขภาพและโภชนาการ พบว่า มีความคล้ายคลึงกับไทย ในด้านการศึกษาพบว่าคุณภาพของประชากรไทยและลาวในระยะเวลาทั้ง 2 นี้ จัดได้ว่าอยู่ในระดับต่ำ แต่หลังจากไทยมีการปฏิรูปการศึกษาทำให้อัตราการรู้หนังสือสูงขึ้นต่างกับลาวที่ยังประสบปัญหาการรู้หนังสือในเขตชนบทและในชนกลุ่มน้อย ในด้านสาธารณสุขก็พบว่าในระยะเวลาทั้ง 2 นี้ทั้งไทยและลาวประสบปัญหาการตายในแม่และเด็กทารกที่สูงมาก ซึ่งสาเหตุการตายของทั้ง 2 ประเทศก็ล้วนเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บและปัญหาเรื่องการขาดสาธารณสุขไป科大ด้านสาธารณสุข